

Pomalá paměť a orální historie

Příručka pro školy a učitele

Žijeme v době hlubokých rozporů. Zatímco se náš svět zrychluje a zmenšuje díky superrychlým digitálním sítím, je také poznamenán prohlubující se socioekonomickou nerovností. Čelíme virovým pandemiím, rychlému vymírání druhů, zvýšené automatizaci práce, rychlým léčbám duševního zdraví, politickým otřesům a posunům starých jistot.

Tento projekt Pomalá Paměť se zabývá potřebou pochopit, jak se společnosti vyrovnávají se svou minulostí, aby se vyrovnaly s environmentálními, ekonomickými a sociálními změnami způsobenými náhlými událostmi i pomalými a plíživými proměnami. Jako klíčový teoretický přístup ke zkoumání těchto změn se pokládá orální historie.

Orální historie spočívá v tom, že zaznamenáváme něčí vzpomínky, abychom zjistili něco o jeho minulosti. Většina z nás není v učebnicích dějepisu a nebyly o nás natočeny dokumentární filmy, ale můžeme si pamatovat události i aspekty každodenního života, které možná považujeme za samozřejmé. Všichni se můžeme zamyslet nad tím, jak se věci během našeho života změnily.

Jaký je vztah mezi orální historií a pomalostí? Orální historie je ze své podstaty pomalá - vyhledávání lidí, budování vztahů, provádění rozhovorů, přepisování a vymyšlení, jak s daty naložit, vyžaduje čas. Umožňuje vám to oprostít se od "hlavních bodů", dominantních vyprávění a hlasů, které jsou obvykle zaznamenány. Orální historie poskytuje prostor pro zachycení vyprávění, která nejsou vedena shora dolů, ale zdola nahoru - včetně aspektů každodenního života a normality. Odpovídá na cíle pomalé paměti - dává hlas těm, kteří ho nemají. Každý může vyprávět svůj příběh.

Co chcete zjistit a kdo vám to může říct?

Můžete se ptát na konkrétní události v jejich životě nebo na obecnější témata, jako jsou změny v jejich rodinném životě nebo jak deindustrializace změnila pracovní život v průběhu let. Možná se budete chtít zamyslet nad změnou klimatu, takže se můžete zeptat: *Zažili jste během svého života změny klimatu? Jaké byly tyto změny pro vás?* nebo *Můžete popsat zimu z vašeho dětství? Liší se nějak od zimy, kterou zažíváte dnes? Pokud ano, jak?*

Kdo vám může říct, co chcete vědět? Sestavte si seznam. Zaměřujete se na konkrétní lidi, nebo chcete kombinaci žen, mužů, původu a věku?

Dejte si čas (je to pomalý proces) a promyslete si, kolik lidí byste chtěli nahrávat. Od začátku je třeba myslet na následující věci:

- Máte k dispozici klidný prostor, který je přístupný všem, abyste mohli nahrávat? Kdy jste všichni k dispozici?

- Jak vysvětlíte lidem, které chcete nahrávat, co chcete dělat? Budou vědět, proč je chcete nahrávat a co s nahrávkou hodláte dělat?
- Ujistěte se, že všichni rádi podepíší souhlas s nahráváním (viz příklad na konci této příručky).

To vše můžete uvést na informačním listu, který můžete lidem poslat, když je kontaktujete (viz příklad na konci této příručky).

Orální historie umožňuje zpomalit přístup a získat zapomenutá vyprávění. Jak se srovnává s jinými způsoby zkoumání minulosti, které využívají dokumenty, fotografie nebo artefakty? Jaké jsou podle vás problémy s používáním orální historie?

Jak vzpomínáme na minulost?

Řekněme, že chceme zjistit dlouhodobější procesy, například jak změna klimatu ovlivnila lidi za posledních 50 let, jak se projeví dopady diskriminace v průběhu generací nebo jak se technologie měnily v průběhu života. Ve všech těchto případech budeme žádat lidi, aby si vzpomněli na věci staré mnoho let a na dlouhé časové období - orální historie vám to umožní.

Většina z nás si špatně pamatuje data (pokud nejsou důležitá), ale všichni si některé věci pamatujeme lépe než jiné.

- Máme tendenci si pamatovat věci, které měly v dané době velký dopad nebo které se nám nyní při zpětném pohledu jeví jako důležité.
- Máme tendenci vzpomínat na věci, které byly neobvyklé, mimořádné nebo které na nás zapůsobily.
- Máme tendenci pamatovat si věci, o kterých jsme v průběhu let mluvili.
- Můžeme si také vzpomenout na drobnosti, které nám pomohou dotvořit celkový obraz.

Někdy můžeme pomoci oživit vzpomínky lidí tím, že je požádáme o fotografie, předměty, dokumenty nebo cokoli, co jim pomůže vzpomenout si. Ty mohou také pomoci uklidnit lidi při vyprávění jejich životních příběhů.

Když se snažíte orientovat ve vzpomínkách na minulost, mějte na paměti klíčové životní okamžiky, jako je dětství, ukončení školní docházky, nástup do zaměstnání, založení rodiny, koupě domu, odchod dětí z domova a odchod do důchodu.

Pokud vás zajímá, jak se myšlení a názory lidí v průběhu dlouhého období změnily, můžete se jich zeptat, co si mysleli nebo cítili tehdy a co si o tom myslí nyní.

Příprava

Proveďte si průzkum témat, na která se chcete lidí zeptat, abyste věděli, o čem zhruba mluví.

Promyslete si obecná témata, o kterých byste je chtěli požádat o rozhovor, a konkrétní otázky, které jim chcete položit.

Etika a právní aspekty

Přestože většina lidí ráda mluví o minulosti, je možné, že se při vzpomínkách na některé osoby nebo události rozčílí. Pokud se vaše téma týká nepříjemných vzpomínek, promyslete, jak studenty a respondenty na nahrávání připravit. Ujasněte si, že nikdo nemusí mluvit o ničem, o čem nechce, a přemýšlejte o tom, co je vhodné pro danou věkovou skupinu žáků.

Ačkoli se zákony a postupy týkající se souhlasu ve světě liší, měli byste se snažit každému respondentovi vše předem vysvětlit (k tomu je užitečný informační list) a požádat ho o podepsání souhlasu, který vám dává svolení k uložení a použití nahrávky. Myšlenka "informovaného souhlasu" spočívá v tom, že lidé jsou si plně vědomi toho, co hodláte s jejich nahrávkou udělat, ještě předtím, než vám dají souhlas.

Například ve Velké Británii je třeba znát předpisy o ochraně osobních údajů a GDPR [v případě překladu vložte nařízení pro každou zemi].

Při veřejném používání výňatků z nahrávek buďte opatrní a neprozrazujte osobní informace o respondentovi nebo jiných osobách.

Průvodce tématem

Od začátku myslete na zpomalení konverzace, na začátku se snažte o něco podobného:

1. Uveďte své jméno, datum a název projektu.
2. Požádejte respondenta, aby řekl své jméno a všechny informace, které by pro vás byly užitečné, jako je rok narození, místo narození atd.
3. Začněte snadno pochopitelnou otázkou, například na rodinné zázemí, abyste lidi zahráli. Často pomůže, když lidé začnou od začátku, jako u příběhu, a pak pokračují dál.

Poté uveďte témata, na která se chcete zeptat, a konkrétní otázky a doplňující informace, na které se nechcete zapomenout zeptat. Nemůžete uvést všechny otázky, takže tento seznam použijte jako pomůcku a buďte připraveni vymýšlet otázky v průběhu nahrávání.

Na závěr se zeptejte, zda by chtěl dotazovaný ještě něco říci.

Pořízení dobré nahrávky

Snažte se pořídit takovou nahrávku, abyste zřetelně slyšeli vše, co dotazovaný říká.

Sedí všichni pohodlně? Nesedějte si příliš blízko ani příliš daleko od dotazovaného. Šířka stolu je obvykle v pořádku.

Umístili jste mikrofon co nejbližší k dotazovanému, aniž by mu to bylo nepříjemné?

Je v místnosti nějaký hluk, který lze regulovat? Například zavřete okno, abyste snížili hluk z okolního provozu.

Vypněte všechny mobilní telefony v místnosti nebo je přepněte do letového režimu. Dbejte na čas - nikdo nechce být ve velkém spěchu.

Kladení otázek

Mějte s sebou něco na psaní, abyste si mohli dělat poznámky, ačkoli se soustředíte na

dotazovaného, v případě potřeby si můžete nahrávku znovu poslechnout. Jedná se o konverzaci, takže nestrávíte veškerý čas zapisováním si poznámek.

Snažte se nemluvit, když nahrávaná osoba mluví (pokud máte otázku, napište si ji).

Nejlepší tipy - abyste dali najevo, že posloucháte a zajímáte se o rozhovor, sedněte si čelem k dotazovanému, používejte oční kontakt a kývejte hlavou. Dívejte se pozorně!

Naslouchejte tomu, co lidé říkají, a ne jen číst otázky ze seznamu. Pokud vám to připadá zajímavé, požádejte o další informace. Nechte si čas po dokončení věty, v takových přestávkách se často objeví zajímavé informace.

"Otevřené" otázky začínají otázkami kdo, co, kde, kdy, proč a jak? "Povězte mi o...", "popište to", "uved'te nějaké příklady", to vše jsou vynikající navazující otázky, které také pomáhají zpomalit proces a umožňují podrobnější odpovědi.

Například pokládejte otevřené otázky, které vybízejí k popisu, komentářům, názorům. Pomocí otevřených otázek:

Prozkoumat: Můžete mi o tom říct víc? Proč tomu tak bylo?

Zhodnoťte: bylo to typické? Co jste si o tom tehdy myslel?

Vyvolávejte emocionální reakce: Jak jste se cítili? Co si o tom myslíte teď?

Na závěr se zeptejte, zda by chtěl dotazovaný ještě něco dodat.

Něco k zamyšlení - jak obvykle dáváme lidem najevo, že jim nasloucháme? Proč by to mělo být v nahrávce orální historie jinak?

Vybavení

Pořizujte co nejlepší nahrávky s vybavením, které máte k dispozici. Nacvičte si nahrávání se svým zařízením, abyste se ujistili, že víte, co děláte.

Můžete používat chytrý telefon? Ano, ale... bude to fungovat lépe, pokud použijete aplikaci pro nahrávání zvuku, například Voice Record Pro. Ujistěte se, že máte dostatek náhradní paměti a že je baterie plně nabitá. Přepněte telefon do letového režimu.

V ideálním případě použijte speciální záznamník zvuku od společností Zoom, Tascam, Olympus, Sony nebo od jiných výrobců. Snažte se nahrávat soubory .wav s frekvencí 44,1 Khz 16bit nebo vyšší, což je obvykle výchozí nastavení každého dobrého diktafonu. Dobré shrnutí této problematiky najdete na webových stránkách Společnosti orální historie (viz záložka s radami na <https://www.ohs.org.uk/>).

Po nahrávání

Ujistěte se, že máte podepsané všechny dokumenty. Poté napište shrnutí rozhovoru. I rychlé a základní shrnutí toho, o čem se mluvilo, je lepší než nic.

02314/S, EM/141
Respondent: Anon

Kolekce EMOHA
Narozen: 1926

Lokalita při nahrávání	Shrnutí části rozhovoru
Skladba 1	Stručný přehled následujících událostí - rodina, armáda, pobyt v Palestině, škola architektury, rok 1948. (Telefon funguje)
Skladba 2	Vzdělávání
2.15	Našel si práci v Bristolu, v roce 1951 se vrátil na oddělení architektů v Leicesteru.
4.45	Zájem o budovy. Rodinná historie.
11.55	Rodičům nevadilo, že zůstal ve škole, postoupili na společenském žebříčku.

Obrázek 1: Příklad základního shrnutí

Úprava zvuku

Ať už uděláte cokoli, pravděpodobně budete muset nahrávky upravit. Audacity je oblíbený bezplatný editor zvuku, ale k dispozici jsou i jiné. Na YouTube a na webových stránkách Audacity najdete spoustu výukových materiálů.

Ideální by bylo, kdyby váš hlavní soubor byl ve formátu .wav, ale ten je pro běžné použití příliš velký, takže si vytvořte soubory .mp3 pro web nebo jiné použití. Klipy by měly být přizpůsobeny vašemu publiku, pokud jde o obsah a délku.

Kam všechno uložíte?

Musíte se ujistit, že rozhovory můžete bezpečně uložit na místě, kam máte přístup pouze vy. Pokud nemáte zálohované cloudové nebo síťové úložiště, použijte k ukládání kopií záznamů počítač, notebook nebo přenosný pevný disk. Stáhněte si zvuk z diktafonu co nejdříve po nahrávání. Vytvořte si alespoň jednu kopii a přidejte kopie fotografií nebo skeny všech dokumentů. Můžete se seznámit s institucionálními pokyny pro bezpečné ukládání dat ve vaší zemi.

Využití orální historie

Kromě zřejmých přínosů pro vzdělávání můžete nahrávky orální historie využít také při tvorbě besed, přednášek, podcastů, blogů, knih, webových stránek, audioprohlídek, rodinné historie, vzdělávání pro školy, výstav a interpretací, vzpomínek, divadla, rozhlasu, zvukových koláží, dramatu, tance, poezie, digitálního vyprávění, tvůrčího psaní, fotografií a výtvarných prací.

Další informace a odkazy

Na webových stránkách Oral History Society najdete podrobné informace o všech aspektech provádění orální historie ve školách a s mladými lidmi. Obsahuje informace o vybavení, nákladech, zákonech a etice a odkazy na příklady plánů výuky, projektů a názorné zvukové ukázky.

Odkaz na hlavní stránku: <https://www.ohs.org.uk/for-schools-main-page/>

Odkaz na poradenství o etice a zákonech: <https://www.ohs.org.uk/ethics-and-legalities-for-schools/>

Tipy na využití orální historie najdete na YouTube na následující adrese: https://youtu.be/fiyLiZb0Bm8?si=5HNBe9VBVgFuz_2d.

Tento pomalý zdroj byl vytvořen Archivem orální historie East Midlands na univerzitě v Leicesteru pro projekt Pomalá Paměť (<https://www.slowmemory.eu/>) ve spolupráci s profesorkou Natalií Braberovou z Nottingham Trent University.

Přelomový jazyk: Jazyková praxe hornických komunit jako kulturní dědictví

Ukázka: Informační list

Přestože se v současné době zvyšuje zájem o jazykovou variabilitu v East Midlands, nikdy nebyl proveden srovnávací výzkum mluvy v dolech ve Velké Británii. Těžba uhlí (a další zpracovatelský průmysl) byla pro hospodářství země vždy důležitá a záznamy o těžbě uhlí jsou staré několik století. Mnoho dolů bylo uzavřeno v 80. letech 20. století a po ukončení hlubinné těžby uhlí mnoho regionů v důsledku toho ekonomicky utrpělo.

Jazyk, který horník používal v dole, byl obvykle omezen na prostředí šachty a používal tam slova, která by doma nepoužil. Používání jiného jazyka v dolech zdůraznilo a posílilo bratrství, které mezi horníky existovalo. V rámci tohoto projektu budou shromážděna slova, kterými mluví horníci z celé Velké Británie, a bude zkoumáno, jak se slova mohou v různých regionech podobat a lišit. Přinese jeho slova, vtipy, příběhy a písně, které se vytrácejí, a pomůže doložit pozoruhodnou životaschopnost nářečí tohoto regionu.

Abychom tohoto cíle dosáhli, budeme:

- Sestavte sbírku nahrávek horníků a bývalých horníků a prozkoumejte používání jazyka těmito mluvčími.
- Vytvořit písemný záznam zvukových nahrávek, které tvoří náš vzorek, s doprovodnými lingvistickými poznámkami pro účely dialektologického a sociolingvistického výzkumu.

Každý rozhovor, který v rámci tohoto projektu provedeme, **BUDE NAHRÁVÁN** a bezpečně a zodpovědně uložen. Před pořízením nahrávky požádáme každého dobrovolníka o podepsání souhlasu, v němž uvede, že souhlasí s tím, aby byl zvukový a/nebo písemný záznam jeho rozhovoru uchováván univerzitou pro výzkumné účely a aby byly příslušné části reprodukovány v publikacích a/nebo prezentacích a na webových stránkách. Někteří účastníci mohou být také požádáni, zda souhlasí s fotografováním v rámci projektu. Dobrovolníci budou mít po dokončení nahrávání možnost poslechnout si své rozhovory a vznést případné požadavky na cenzuru. Každý dobrovolník může ze studie kdykoli odstoupit, aniž by musel uvádět důvod.

Plánuje se, že tato práce vyústí v publikaci odborných článků a prezentaci příspěvků na národních a mezinárodních konferencích a mohla by být součástí webových stránek a dalších sociálních médií. Kromě toho mohou být nahrávky rozhovorů pořízené v rámci tohoto projektu přidány do rozrůstající se sbírky zdrojů Britské knihovny, kde budou přístupné jak badatelům, tak osobám, které se výzkumem nezabývají.

Pokud máte jakékoli dotazy, neváhejte se na nás obrátit:

Profesorka Natalie Braber - natalie.braber@ntu.ac.uk

Vzorový formulář souhlasu s výzkumem

Přelomový jazyk: Jazyková praxe hornických komunit jako kulturní dědictví

Beru na vědomí, že tento projekt bude prováděn v souladu s etickými pravidly výzkumu Nottingham Trent University, která jsou k dispozici na adrese: [uveďte webový odkaz].

Materiály shromážděné v rámci této studie budou bezpečně uloženy v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů z roku 1998.

Přečetl/a jsem si informační list, který jsem obdržel/a, a rozumím mu. Ano Ne

Dostal jsem možnost klást otázky k projektu a byly mi zodpovězeny k mé spokojenosti. Ano Ne

Beru na vědomí, že mohu ze studie kdykoli odstoupit, aniž bych musel/a uvádět důvod. Ano Ne

Souhlasím s tím, že uvedené nahrávky mohou být použity pro účely tohoto výzkumu. Ano Ne

Souhlasím s tím, že krátké úseky uvedených nahrávek mohou být přepsány a použity na akademických konferencích a v publikacích nebo na webových stránkách. Ano Ne

Souhlasím s tím, že uvedené nahrávky mohou být v rámci projektu zařazeny do databáze a mohou se objevit v publikacích nebo na internetu. Ano Ne

Jméno [HŮLKOVÝM PÍSMEM]

Podpis

Datum